

DE KIEUWELANDER

=====

DE WIERINGERMEER.

In de "Kieuweland" van vrijdag, hebben onze abonneés het nieuws kunnen lezen over het onder water zetten van de Wieringermeerpolder. Wij willen hier deze inundering niet kwalificeren. Tenslotte zijn alle woorden toch nog maar net in staat, om datgene de bedekken, wat wij werkelijk bij het horen van een dergelijk bericht voelen.

Laten wij ons daarom liever aan de feiten houden.

Het droogmaken van de Zuiderzee, waarvan de Wieringermeerpolder het eerste grote resultaat was, heeft ons volk al vele eeuwen bezig gehouden. Ir. L.T. v.d. Wal heeft een chronologische lijst van uitgaven over dit onderwerp bekendgemaakt, welke gedurende het tijdperk 1667 - 1923 581 titels vermeldt.

Systematisch werd het onderzoek en de voorbereiding van de droogmaking echter eerst ter hand genomen, na de oprichting van de Zuiderzeevereniging op 4 januari 1886. Het waren de plannen van de ingenieur van deze vereniging C. Lely, de latere minister van Waterstaat, die tenslotte op 14 juni 1918, in de wet tot afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee, werden vastgelegd.

Het eerste stuk van de dijken dat gebouwd werd, het stuk afsluitdijk tussen Wieringen en het vaste land van Noord-Holland, is hetzelfde stuk, dat voor zover onze berichten strekken, nu door de Duitsers vernield zou zijn.

Achter dit stul afsluitdijk ligt echter no het z.g. Amstelmeerm dat als boezem voor de Noord-Hollandse polder dienst kan doen, en dat eveneens geheel door dijken omgeven is. Zou men de polder dus van deze zijde uit onder water hebben gezet, dan zouden niet een maar twee dijken tot springen moeten zijn gebracht.

Onze berichten zijn nog uiterst vaag. Wij begrijpen, dat onze lezers, naar verder nieuw over dit onderwerp uitzien. Zodra wij ook maa iets naders horen, zullen wij het dan ook vermelden; voorlopig moeten wij het echter met de schaarse gegevens, die ons ten dienste staan doen, en daarop onze theoriën opbouwen.

Volgens de laatste berichten staat de polder weer geheel blank; wij hadden dit reeds verwacht. De polder is weliswaar in vier afdelingen gesplitst, resp. 4,60. 5,30 6,10 en 6,10 beneden N.A.P., deze delen liggen echter, zoals uit deze cijfers blijkt, zo laag, dat niet anders te verwachten was, dan dat de polder geheel onder zou lopen.

Een gebied van 21 000 hectaren is hiermede opnieuw aan het zoute water prijsgegeven. Voor het droogmalen van de polder heeft men destijds zes maanden nodig gehad. De polder heeft twee gemalen, de "Leemans" en de "Lely", die samen over een capaciteit van 2 500 000 kubieke meter per etmaal beschikken, Zou het water bij wijze van spreken nadat gemeiddeld over het gehele gebied een hoogte van 1 meter bereikt was, worden tegengehouden, dan zouden reeds 84 dagen gemalen moeten worden, voordat de grond weer bloot kwam. Dit is echter onmogelijk en, zoals gezegd, moet gevreesd, dat het watel zal stijgen, tot zijn normale peil.

Terwijl daarnaast de door de Duitsers geslagen gaten, door het instromende water,

verder worden uitgeschuurd, en niet spoedig te herstellen zullen zijn. De opbrengst van de polder is dan voor een aantal jaren voor ons volk verloren. Wat dit betekent kunnen we ons waarschijnlijk het best voorstellen, wanneer we veronderstellen, dat alle cultuurgrond in de polder, met één zelfde gewas bebouwd werd. Nemen we de oppervlakte van de gezamenlijke te bebouwen grenzen niet te ruim, 15 000 ha., dan zou de opbrengst aan tarwe of bonen kunnen bedragen 45 mill. kg. of b.v. 350 mill. kg. aardappelen. Een dergelijke waarde aan levensmiddelen is dus verloren gegaan. Waarschijnlijk niet voor een, maar voor enkele jaren. En zeker is dit, wanneer het zout gelegenheid krijgt, zijn funeste invloed te doen gelden.

De Wieringermeer staat onder water, hierdoor worden verwoestingen aangericht, niet in de trotste prestatie van Neerlands kunnen op het gebied van inpoldering, maar vooral op het gebied van de ontginning van nieuwe polders.

Vroeger ging de regel, dat de eerste boeren in een nieuwe polder moesten verongelukken steeds op. In de Wieringermeer, is deze regel voor de eerste maal van haar kracht ontdaan; door dat men, datgene wat men vroeger door de eerste boeren liet doen, n.l. het cultuurrijp maken van de bodem, hier in eigen hand heeft gehouden. Men heeft de grond niet eerder los gelaten, dan toen men volkomen zeker was, dat zij haar normale rendement kon opbrengen. De ontwikkeling daartoe valt in drie fazen te verdelen, die Mr. A.F. Kamp in "Geschiedenis van de Nederlandse Landbouw" als volgt tekent:

- I. De gronden zijn eerst verkaveld, begreppeld en na voldoende ontzilt te zijn ingezaaid.
- II. Daarna zijn de percelen voor den duur van twee à drie jaar voor rekening van den Staat in exploitatie gehouden, tot den bodem voldoende cultuurrijp werd geacht om zonder te grote risico's door particulieren te worden gebruikt.
- III. Tenslotte zijn de gronden voor den duur van zes jaar verpacht aan particuliere grondgebruikers, om daarna onder deskundige leiding den normale Landbouw uit te oefenen. Na afloop van deze zes-jarige periode zijn de pachtprizen op normale hoogte gebracht.

Door op deze wijze te werk te gaan, was men er tevens zeker van, dat steeds de beste wetenschappelijk vastgestelde methoden werden toegepast. Men heeft gebruik gemaakt van alle gegevens die men zich kon verschaffen. Vooraf had men eerst een proefpoldertje aangelegd, in de Zuiderzee bij Andijk. Hier had men een proefboerderij en een landbouwkundig, bodemkundig en microbiologisch laboratorium gesticht.

Daarnaast heeft men natuurlijk van vroeger ervaringen en van alle in de loop der jaren verzamelde gegevens over de bodem van de toekomstige polder (de oudste dateren al van 1886) partij getrokken.

Doordat men het werk in eigen hand hield kon men nog tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden, gegevens verzamelen, en zij het in het groot proeven nemen. Alles met het oog op de verdere plannen die men nog in de Zuiderzee had en heeft.

Door al deze maatregelen, was de ontginning volkomen geslaagd.. (464 geëxploiteert door particuliere pachters, 37 staatsbedrijven en 1 proefboerderij).

De boerderij van het Joods comité te Amsterdam, waar gedurende een aantal jaren, enkele honderden Duitse emigranten omgeschoold zijn tot boer voor Palestina, was

Aan het hoofd van elk bedrijf stond een uitgezochte leider. Want ondanks de betrekkelijk hoge financiële eisen die men gesteld had, overtrof het aantal gegadigden het aantal plaatsen tot in het twintigvoudige. Deze kans heeft men zich, zoals men zich trouwens reeds vooraf had voorgenomen, niet laten ontgaan.

Ook de landarbeiders heeft men met gelijke zorg uitgekozen.

In 1941, dus nauwelijks tien jaar na het droogvallen van de gronden, kon men dan ook elk bedrijf, zowel de grote als de kleinere, als een volwaardige onderneming kenschetsen.

In dat jaar telde de bevolking van de polder ong. 6000 zielen. Uiteindelijk verwacht men dat er een twintigduizend zullen wonen en hierop zijn dan ook de plannen gebaseerd.

Tot dusverre gaven wij een korte beschouwing over de inpoldering, en daarnaast een summiere samenvatting van de landbouwkundige ontwikkeling. Niet minder interessant en vooral in deze tijd, waarin na de oorlog de ordening telkens weer onze aandacht vraagt, is de planologische ontwikkeling.

Vroeger hoorde men wel van architecten in Rusland, die van de regering daar opdracht kregen, een volledige stad, met alles wat daarin hoort te bouwen.

Deze verhalen klonken ons, ondanks de betrouwbare bronnen waar zij uit voort kwamen, als een sprookje in de oren.

In de Wieringermeer is in feite echter precies hetzelfde gebeurd. Aan de ontwerpers werd een stuk grond, of liever kaarten van een stuk grond, dat nog onder water lag verstrekt, en van hen werd gevergd, dat zij daarop een zo gunstig mogelijke basis voor de vier elementen van het leven: werken, wonen, verkeer en ontspanning zouden ontwerpen. Zij moesten dus eerst vaststellen hoeveel mensen hier maximaal hun bestaan zouden kunnen vinden, en dan moesten zij een zo gunstig mogelijke toestand voor de ontwikkeling van dat bestaan scheppen.

Ook dit deel van het werk mag geslaagd heten, al zijn er onderdelen, die men bij een volgende polder anders zal doen.

Zo heeft men de kavels in de N.O.-polder iets groter gemaakt dan in de Wieringermeer, nml. 800 x 300 meter in plaats van 800 x 250 meter, omdat daarbij de deling voordeliger kon vallen.

In de Wieringermeer, waar men de vestiging van de landbouwbevolking centraal heeft geleid, liet men die van de middenstandsgroepen, winkeliers en anderen de verzorgende bedrijven vrij. Dit zal men bij een volgende vestiging anders regelen.

Evenzoo de ontwikkeling van de kernen. Men had het plan, om van de Wieringerwerf de hoofdplaats te maken. Administratief is dit ook wel zo geworden, maar praktisch was het dorp Middenmeer belangrijker dan Wieringerwerf. Men zoekt de oorzaak daarvan in het feit, dat men eerder met de bouw van Middenmeer begonnen is. Ook dit zal men bij volgende polders anders regelen.

En zo zijn er meerdere kleinigheden, die echter met elkaar de gunstige indruk van het geheel niet konden bederven.

Over het "werken" schreven wij hierboven al het een en ander. De resultaten, die hier met de planmatige voorbereiding zijn bereikt, worden onverdeeld als gunstig beoordeeld.

Evenzoo is het met het "wonen". De boerderijen zijn op de bedrijven gevestigd. Het denkbeeld, om die, zoals die in het oosten van het land voorkomt, in een aantal kernen te verenigen heeft men verworpen. Zij staan nu allen te midden van het landschap.

De bouw en het ontwerp van alle boerderijen is geheel door het rijk verzorgd. Ook hier heeft men de wetenschap te hulp geroepen, waar dit maar mogelijk was en over de resultaten heerst algemene tevredenheid.

Ook de arbeiders, die men in de kernen gevestigd heeft, hebben zich spoedig aan de voor velen van hen nieuwe situatie gewend.

De meesten woonden vroeger op de boerderijen van hun vroegere boeren, of midden in het land langs de dijken. Zij moesten er aan wennen om burens naast zich te vinden. De resultaten zijn echter overal bevredigend. Vooral voor de jeugd heeft het wonen in kernen vele voordelen. Zij wennen meer aan contact met anderen, en b.v. ook het schoolbezoek, waarvoor menig boere en arbeiderskind meer dan een uur moet lopen, is hier al veel eenvoudiger. Daarnaast heeft het wonen op enige afstand van hun werk voor de arbeiders dit voordeel, dat zij in hun vrije tijd ook werkelijk vrij zijn. Over de arbeiderswoningen heerste niet altijd onverdeelde tevredenheid. Zij hebben dit voor het platte land algemeen erkende gebrek, dat zij geen kelder hebben. Aanvankelijk kwam hier echter bij, dat zij anders, d.w.z. beter waren, dan de arbeiders gewend waren. De reacties hierop verschilden naar de streek waar de arbeiders vandaan kwamen. Zo vestigden zij die uit het Zuiden van het land kwamen zich aanvankelijk in de schuur achter het huis, sliepen op de bovenverdiepingen en lieten verder de woning de woning.

De arbeiders uit het Noorden vertoonden de ingenaardige gewoonte, om in een hoek van de keuken-kamer, rond de kooknis samen te hokken, en de rest van het vertrek als "mooie kamer" te beschouwen. Hier bleek, dat men zelfs het bewonen van een huis moet leren.

Voor het verkeer tussen de boerderijen onderling en met de kernen had men een uitgebreid net van wegen en fietspaden aangelegd. Het totale wegennet in de polder was 245 km. lang. Ook de lengte van de waterwegen was respectabel. De totale lengte van de hoofdkanalen was hier 90, van de tochten 145 en van de gewone sloten 985 km. In de verdere Zuiderzeepolders zal men het aantal bevaarbare waterwegen beperken, omdat de boeren aan het verkeer per as de voorkeur bleken te geven.

Ook de verschillende maatregelen, die voor de recreatie van de bevolking genomen waren, mochten geslaagd heten. De bosjes en plantsoenen, de bomengroepen langs de wegen, zij allen verschaften de bewoners reeds een zo aangenaam mogelijke wandeling van en naar hun werk, terwijl ook in de vrije tijd voor hen reeds voldoende natuurruimte aanwezig was, ook voor eventuele langere tochten.

Derhalve kan men van de vorige drie behandelde onderwerpen: het werken, het wonen en het verkeer zeggen, dat zij in een geheel nieuw op te bouwen gebied, allicht gunstiger kansen voor ontwikkeling krijgen. Voor de laatste van de vier zijn de mogelijkheden in oudere gebieden vaak gunstiger, door de oudere bebouwingen en natuur monumenten, waarover die beschikken.

De tijd heelt ook hier echter alles en zonder overdrijving kan men zeggen, dat de

Wieringermeerpolder ook in dit opzicht meer bood, dan men van zo'n jong gebied zou verwachten.

De Wieringermeer staat blank. De omvang van de schade valt nog niet te schatten. Ons blijft, op dit ogenblik, slechts de enige troost dat de schade, door ons aller medewerking hetzij vroeg, hetzij laat, maar zeker zo vroeg mogelijk hersteld zal worden. Nederland zal herrijzen, daaromtrent bestaat geen twijfel.

einde.